SARDANES A MANLLEU

UNA HISTÒRIA DE CULTURA I LLEURE

EXPOSICIÓ AMB MOTIU DELS 90 ANYS DE L'AGRUPACIÓ SARDANISTA MANLLEUENCA

EXPOSICIÓ AMB MOTIU DELS 90 ANYS DE L'AGRUPACIÓ SARDANISTA MANLLEUENCA

DEL 28 DE JUNY
AL 15 DE SETEMBRE
DE 2019

Producció
Museu del Ter

Guió i textos
Carles García, Jordi Grané, David Rebollo. Amb la col·laboració de Jaume Ayats.

Disseny museogràfic
Carles Fargas

Documentació
Karim Bouloum, Pere Casas, Carles García, Jordi Grané, Imma Pujol, David Rebollo

Muntatge
Agustí Bofill

Audiovisuals
Xef Vila

Fusteria
Francesc Codony

Producció Gràfica
Ferran Sarri

Taller de Fotografia Històrica "Desvetllem la memòria de les Sardanes a Manlleu"
Bona part de les fotografies d'aquesta exposició han estat recollides i documentades col·lectivament en aquest taller de fotografia en el que han participat les següents persones:

Adela Albareda, Jesús Almendros, Pepeta Autet, Josep Maria Bori, Maria Carme Burgaya, Marta Carrera, Josefina Carrera, Montserrat Codinach, Jaume Crosas, Mercè Dachs, Maria Mercè Deordal, Albert Febrer, Carme Freixa, Joana Martínez, Montserrat Mercader, Dolors Macià, Mercè Oliva, Imma Pujol, Ramon Pujol, Jesús Soler, Jaume Surinyach, Susagna Tubau, Teresa Teixidó, Teresa Vila, Josep Vilaregut

Agraïments
Joan Arimany, Jaume Ayats, Família Bofill, Anna Costal, Josefina Dalmau, Lluís Grané, Bernat Prat, Xavier Valls (Arxiu Valls), Arxiu Municipal de Manlleu, Biblioteca Municipal de Manlleu BBVA, Editorial Efadós (Fons l'Abans)

Aquesta exposició i les activitats relacionades van formar part del programa **Etnologia en Xarxa de l'Observatori del Patrimoni Etnològic i Immaterial** de la Direcció General de Cultura Popular i Associacionisme Cultural del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya.

MUSEU DEL TER
MUSEU DE LA CIÈNCIA I DE LA TÈCNICA DE CATALUNYA

Ajuntament de Manlleu

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

90 ANYS 1929-2019 AGRUPACIÓ SARDANISTA MANLLEUENCA

CONFEDERACIÓ SARDANISTA DE CATALUNYA

SARDANES A MANLLEU
UNA HISTÒRIA DE CULTURA I LLEURE

SUMARI

Presentació 3

Història de les sardanes a Manlleu en el 90è aniversari de l'Agrupació Sardanista Manlleuenca 4

Abans que la sardana soni a Manlleu: Pep Ventura i Manlleu 6

Origen de la sardana a Manlleu (1890-1915) 7

El diumenge, sardanes! (1916-1936) 12

Les sardanes i la dictadura franquista a Manlleu (1937-1969) 17

Les sardanes en la represa democràtica a Manlleu (1970-1999) 31

L'actualitat de les sardanes a Manlleu (2000-2019) 53

Les colles sardanistes 60

Les cobles i orquestres de sardanes 71

Selecció de sardanes relacionades amb Manlleu 75

Sardanes al Fons audiovisual de Carles Molist 76

Fer de músic 77

90 anys de l'Agrupació Sardanista de Manlleu

Un plaer i un honor tenir un espai en aquest catàleg de l'exposició dels 90 anys de l'Agrupació Sardanista de Manlleu. Un aniversari que vam celebrar com l'ocasió es mereixia durant l'any 2019, una celebració que va comptar amb una magnífica exposició de textos i imatges al Museu del Ter de la nostra ciutat. Des del dur confinament que ens ha tocat viure en aquestes darreres setmanes i a les portes d'un Sant Jordi que celebrarem d'una forma radicalment diferent de com en teníem costum, faré memòria d'unes paraules que vaig dedicar a l'Agrupació en motiu del seu aniversari.

L'any 2019 una entitat emblemàtica i de referència de Manlleu va fer noranta anys. Una entitat implicada des de sempre en la vida social i cultural de la nostra població, amb un dinamisme que mai ha deixat de bategar. I s'ha de dir que assolir aquest èxit no és una tasca gens fàcil. Calen persones disposades a aportar temps i energia –i alguns maldecaps, tot s'ha de dir- per fer possible que el vaixell no deixi de navegar en cap moment, persones capaces de remar amb determinació quan el vaixell trontolla i sembla que es pugui enfonsar.

Aplecs, concerts extraordinaris, audicions a plaça els divendres d'estiu, cursets de sardana a totes les escoles, concursos (sempre recordaré l'emoció que sentia quan les colles entraven a la plaça Fra Bernadí fent al galop per Festa Major) i moltes activitats relacionades amb la nostra dansa estimada, fent-la visible, apropant-la a la gent, identificant-la amb el que som, hem estat i volem ser. No em sabria imaginar Manlleu sense la sardana i gran part del mèrit l'hem d'atribuir a totes les persones que han estat al capdavant i han treballat per a l'Agrupació.

Com alcalde de la ciutat, i també com a sardanista i amant incondicional de la cobla i de la dansa més bella de totes les danses que es fan i es desfan (Joan Maragall dixit), em toca felicitar a l'Agrupació Sardanista i agrair-li la tasca que ha dut a terme i el compromís amb la nostra ciutat i amb la cultura tradicional del nostre país.

Gràcies també al Museu del Ter per l'exposició "Sardanes a Manlleu, una història de cultura i lleure". També per posar a disposició de la ciutadania aquest catàleg. Gràcies a l'Agrupació per totes les activitats de celebració que es van organitzar en motiu de l'aniversari al llarg de tot el 2019. En vam gaudir tots plegats i esperem que aquesta efemèride impulsi la sardana, en un context social, polític i cultural, molt complicat, en el qual la reivindicació de la nostra essència i de les nostres tradicions esdevé més imprescindible que mai.

Que soni la tenora, que noranta anys no es fan cada dia!!!

Àlex Garrido Serra. Alcalde de Manlleu
Manlleu, abril de 2020

Història de les sardanes a Manlleu en el 90è aniversari de l'Agrupació Sardanista Manlleuenca

Dedicar una exposició a la història de la sardana a Manlleu va començar, com ens enorgulleix explicar, com ho fan molts dels projectes del nostre museu, a petició de les entitats i la ciutadania. L'Agrupació Sardanista Manlleuenca celebrava els 90 anys de la seva fundació, l'any 1929, i van demanar la col·laboració del museu per explicar i posar en valor aquesta llarga història d'activisme cultural. De seguida vam creure que no només havíem de recuperar la història de l'Agrupació, ja que no es podia desvincular, evidentment, de la història de la sardana a Manlleu. De fet, aquesta història començava a Manlleu i a la resta de la comarca d'Osona molt abans, ben bé a finals del segle XIX, de la mà de les orquestres que recorrien el país actuant a les festes majors i altres celebracions, i hi portaven les músiques i balls de moda. Ens hem d'imaginar la sardana d'aquells moments com una música de moda que s'estava popularitzant, més que com una dansa folklòrica tradicional. Una música de moda que no arribava, però, de gaire lluny, ja que era originària de l'Empordà, on va evolucionar des de mitjans del segle XIX.

De seguida vam iniciar el treball de recerca. Els fons fotogràfics del Museu del Ter, de la biblioteca i del fons de l'Abans comptaven amb un bon nombre de fotografies històriques amb manlleuencs i manlleuenques ballant sardanes. Des de principis de segle, la sardana s'havia convertit en part imprescindible de qualsevol celebració exterior a la ciutat, i així ho recollien els incipients fotògrafs d'aquells moments. Vam veure que el recorregut per la història de la sardana a Manlleu podia ser fotogràfic i, per completar-lo tant com fos possible, vam organitzar -amb l'Agrupació Sardanista Manlleuenca- el taller de fotografia històrica "Desvetllem la memòria de la sardana a Manlleu". Des de l'any 2005 el museu organitza els tallers de fotografia històrica per a la recuperació i documentació de fons fotogràfics particulars. En aquest cas, el taller es va dedicar exclusivament a la història de la sardana i els participants ens havien de portar les seves fotografies per documentar-les conjuntament. Els sardanistes de Manlleu s'hi van abocar, fins al punt que es van arribar a digitalitzar 1302 fotografies, de les quals se'n van documentar 182 en 11 sessions, els dimarts a la tarda de principis de 2019. Aquestes fotografies van acabar de nodrir l'exposició, sobretot en els períodes més contemporanis.

La inauguració es va fer el 28 de juny de 2019 amb una ballada de sardanes davant del museu amb la mateixa cobla, els Lluïsos de Taradell, i les sardanes de la primera audició de l'Agrupació Sardanista Manlleuenca de l'any 1929 a la plaça del Museu, batejada recentment com a plaça de les Dones del Ter. L'exposició es va poder veure fins al 15 de setembre.

El 90è aniversari de l'Agrupació Sardanista Manlleuenca i l'exposició van ser també l'oportunitat per establir nous llaços amb el Museu de la Mediterrània de Torroella de Montgrí, un museu que desenvolupa una tasca important de documentació i divulgació de la història de la sardana. Entre d'altres, el museu compta amb el projecte "Fer de músic", un treball de recuperació, preservació i divulgació, a través d'enregistraments de la memòria dels músics històrics vinculats al món de la sardana i les cobles orquestres de Catalunya. La col·laboració, que es va iniciar el 2019, ha servit per incorporar al projecte d'aquest any dos músics manlleuencs lligats al món de la cobla, Pep Poblet i Fina Dalmau. El primer és un músic de llarga trajectòria, que ha tocat en moltes de les principals orquestres del país i ha acompanyat també els cantants solistes més prestigiosos. Fina Dalmau, per la seva banda, va ser la primera dona que es va incorporar de forma estable en una cobla a Catalunya. Des de l'any 1975 va tocar el contrabaix i el tible a la Cobla Manlleuenca del mestre Lluís Ramírez, essent una pionera en un món fins aleshores exclusivament masculí.

Al final d'aquest catàleg digital trobareu els enllaços de les entrevistes del projecte "Fer de músic" d'aquests dos músics manlleuencs. També trobareu els enllaços d'altres documents que es van oferir en el marc de l'exposició: 13 sardanes dedicades a Manlleu, escollides d'entre una gran varietat de repertori sardanístic manlleuenc per l'Imma Pujol, presidenta de l'Agrupació Sardanista Manlleuenca, i 10 fragments de vídeo de filmacions del fotògraf i activista cultural manlleuenc Carles Molist.

Hem d'agrair als responsables i membres de l'Agrupació Sardanista Manlleuenca la participació en aquest projecte, no únicament com a impulsors, sinó també com a participants i com a col·laboradors constants al llarg de tot el procés.

Carles García Hermosilla i David Rebollo Salvador
Manlleu, abril de 2020

TEXTOS I IMATGES DE L'EXPOSICIÓ

SAR DANES A MANLLEU
UNA HISTÒRIA DE CULTURA I LLEURE

Enguany es compleixen noranta anys de la fundació, l'any 1929, de l'Agrupació Sardanista Manlleuenca. Des de finals del segle XIX a Manlleu les sardanes gaudien del favor popular, com ho demostra la intensa activitat sardanista documentada a la ciutat en les dècades anteriors a la fundació de l'Agrupació. Però no sempre s'havien ballat sardanes a Manlleu. Les modernes sardanes llargues van néixer a l'Empordà en la primera meitat del segle XIX, i des de finals del segle es van estendre impulsades pel catalanisme cultural i polític.

Durant el segle XX la sardana ha estat un espai central de socialització i lleure populars, present en totes les festes. I ha estat, sovint, una escletxa de reivindicació de la cultura catalana, especialment en aquells moments en els quals aquesta va haver de resistir la repressió dels règims dictatorials del segle XX a Espanya.

A més de l'Agrupació Sardanista Manlleuenca, vint colles, des de les Flors Camperoles, fins a les actuals colles Encís i 1714, han fet viure les sardanes a la ciutat i han portat el nom de Manlleu per tot Catalunya. Manlleu ha produït també músics, autors de nombroses sardanes, i almenys set cobles o orquestres manlleuenques han interpretat habitualment sardanes.

Aquesta exposició, amb motiu de la celebració de l'aniversari de l'Agrupació Sardanista Manlleuenca, us proposa un viatge pels més de cent anys d'història de la sardana a Manlleu.

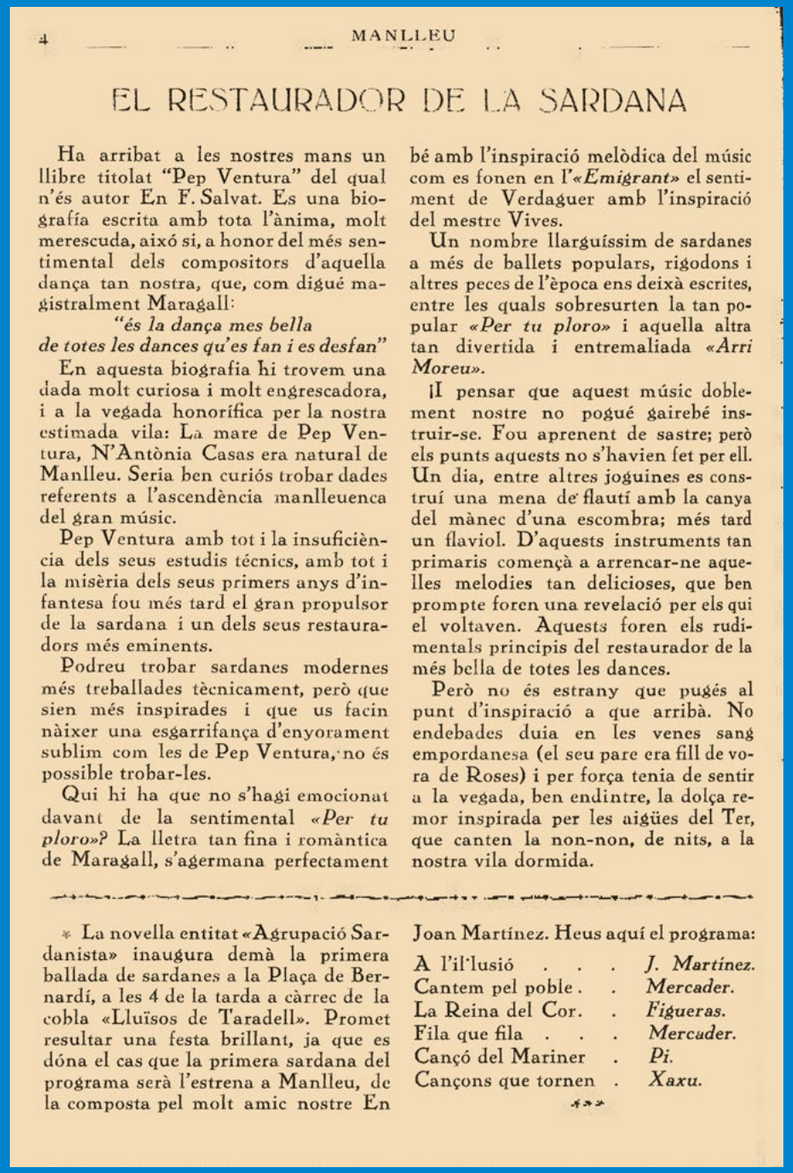

4 MANLLEU

EL RESTAURADOR DE LA SARDANA

Ha arribat a les nostres mans un llibre titolat "Pep Ventura" del qual n'és autor En F. Salvat. Es una biografía escrita amb tota l'ànima, molt merescuda, aixó si, a honor del més sentimental dels compositors d'aquella dança tan nostra, que, com digué magistralment Maragall:

"és la dança mes bella
de totes les dances qu'es fan i es desfan"

En aquesta biografia hi trovem una dada molt curiosa i molt engrescadora, i a la vegada honorífica per la nostra estimada vila: La mare de Pep Ventura, N'Antònia Casas era natural de Manlleu. Seria ben curiós trobar dades referents a l'ascendència manlleuenca del gran músic.

Pep Ventura amb tot i la insuficiència dels seus estudis técnics, amb tot i la misèria dels seus primers anys d'infantesa fou més tard el gran propulsor de la sardana i un dels seus restauradors més eminents.

Podreu trobar sardanes modernes més treballades tècnicament, però que sien més inspirades i que us facin nàixer una esgarrifança d'enyorament sublim com les de Pep Ventura, no és possible trobar-les.

Qui hi ha que no s'hagi emocionat davant de la sentimental *«Per tu ploro»*? La lletra tan fina i romàntica de Maragall, s'agermana perfectament bé amb l'inspiració melòdica del músic com es fonen en l'*«Emigrant»* el sentiment de Verdaguer amb l'inspiració del mestre Vives.

Un nombre llarguíssim de sardanes a més de ballets populars, rigodons i altres peces de l'època ens deixà escrites, entre les quals sobresurten la tan popular *«Per tu ploro»* i aquella altra tan divertida i entremaliada *«Arri Moreu»*.

¡I pensar que aquest músic doblement nostre no pogué gairebé instruir-se. Fou aprenent de sastre; però els punts aquests no s'havien fet per ell. Un dia, entre altres joguines es construí una mena de flautí amb la canya del mànec d'una escombra; més tard un flaviol. D'aquests instruments tan primaris començà a arrencar-ne aquelles melodies tan delicioses, que ben prompte foren una revelació per els qui el voltaven. Aquests foren els rudimentals principis del restaurador de la més bella de totes les dances.

Però no és estrany que pugés al punt d'inspiració a que arribà. No endebades duia en les venes sang empordanesa (el seu pare era fill de vora de Roses) i per força tenia de sentir a la vegada, ben endintre, la dolça remor inspirada per les aigües del Ter, que canten la non-non, de nits, a la nostra vila dormida.

---

* La novella entitat «Agrupació Sardanista» inaugura demà la primera ballada de sardanes a la Plaça de Bernardí, a les 4 de la tarda a càrrec de la cobla «Lluïsos de Taradell». Promet resultar una festa brillant, ja que es dóna el cas que la primera sardana del programa serà l'estrena a Manlleu, de la composta pel molt amic nostre En Joan Martínez. Heus aquí el programa:

A l'il·lusió . . .	*J. Martínez.*
Cantem pel poble . .	*Mercader.*
La Reina del Cor. .	*Figueras.*
Fila que fila . . .	*Mercader.*
Cançó del Mariner .	*Pi.*
Cançons que tornen .	*Xaxu.*

***

Abans que la sardana soni a Manlleu:

Pep Ventura i Manlleu

La sardana no experimenta una expansió real més enllà del seu bressol empordanès fins ben bé finals del segle XIX de la mà de la Renaixença i el catalanisme cultural i polític, que la promouen com a dansa nacional. Però tot i que la sardana segurament encara no ha sonat a Manlleu, una anècdota d'aquells primers anys ens permet relacionar-la amb la ciutat de forma indirecta.

La mare de Pep Ventura (1817-1875), músic i compositor clau en l'evolució de la cobla, i conegut com "el príncep de la tenora", era de Manlleu, malgrat que Ventura, molt probablement, no hi va viure mai. Al llibre de batejos de l'Arxiu Parroquial de Santa Maria de Manlleu, el 17 de gener de 1785, hi trobem l'Antònia Casas Llagostera. Els seus pares –avis materns de Pep Ventura- eren Josep Casas i M. Àngela Llagostera.

Antònia Casas es va casar amb Benet Ventura, militar fill de Roses. No sabem ni com es van conèixer ni el lloc de casament. Sí que sabem que Pep Ventura va néixer a Alcalà la Real (Jaén), on el seu pare estava destinat, l'any 1817. Antònia Casas tenia 32 anys i va morir sis anys desprès, l'any 1823.

Origen de la sardana a Manlleu
(1890-1915)

La primera referència explícita d'audicions de sardanes a Manlleu la trobem a La Vanguardia del 9 d'agost de 1906 per a la celebració el 19 d'aquell mes d'un concurs de sardanes a la plaça de Fra Bernadí. A partir d'aquí les referències documentals són habituals. Sabem, però, que les sardanes s'estenien per Osona des de 1890. A Vic, Torelló, Roda de Ter, Sant Pere, Vila-seca hi trobem referències explícites, i tot indica que a Manlleu succeïa el mateix. Les sardanes arribaven en el repertori de músiques de moda d'orquestres com Los Agustins, La Catalana, El Fatxendes i altres que recorrien les festes majors de la comarca i sovintejaven també Manlleu. En un article memorialístic de 1960, Mossèn Puntí Collell recorda com en la seva infància, a finals dels anys noranta del XIX, l'orquestra local també s'atrevia amb les sardanes en el període del carnaval.

Durant aquest període inicial es programaven vinculades amb el calendari festiu tradicional, especialment per la Festa Major, quan es contractaven orquestres de renom. Les sardanes són una música i un ball de moda, i no estan encara institucionalitzades. Les imatges que en conservem a Manlleu ens mostren la convivència (o la lluita) entre la idea canònica de l'harmonia d'alternança home-dona del model de sardanes que des de Barcelona va difondre el catalanisme amb el model d'exhibició de força i habilitat masculines descrit a les comarques empordaneses d'origen de les sardanes.

“El día 19 tendrá efecto en Manlleu un concurso de sardanas, habiéndose confiado al señor Guiteras, director de la banda de la Casa de Caridad, de Barcelona, la composición de las que han de servir de tema a los concursantes”

La Vanguardia, 9 d’agost de 1906

“La villa de Manlleu celebrará su fiesta mayor durante los días 14, 15, 16, 17, 18 y 19 del actual con solemnes funciones religiosas, serenatas, procesión, iluminaciones públicas, sardanas, disparo de morteretes, reparto de limosnas, funciones teatrales, bailes, conciertos y otros festejos populares.”

La Vanguardia, 18 d’agost de 1907

“Conforme anunciaba la prensa, verificó su excursión a este Santuario la Juventud Católica de Manlleu llegando a la una de la tarde del 28 en número de 100, con la lujosa “senyera” de la “Schola Cantorum” (...) ; y a las nueve dieron una serenata en la plaza, ejecutando, bajo la dirección de D. Ramón Ralat, algunas composiciones interpretadas con notable ajuste; entre ellas, *Los pescadors, L’emigrant, Bruch, Lo rossinyol* y al final una sardana, todo lo cual fue muy aplaudido por la concurrencia.”

Revista Montserratina, 1907

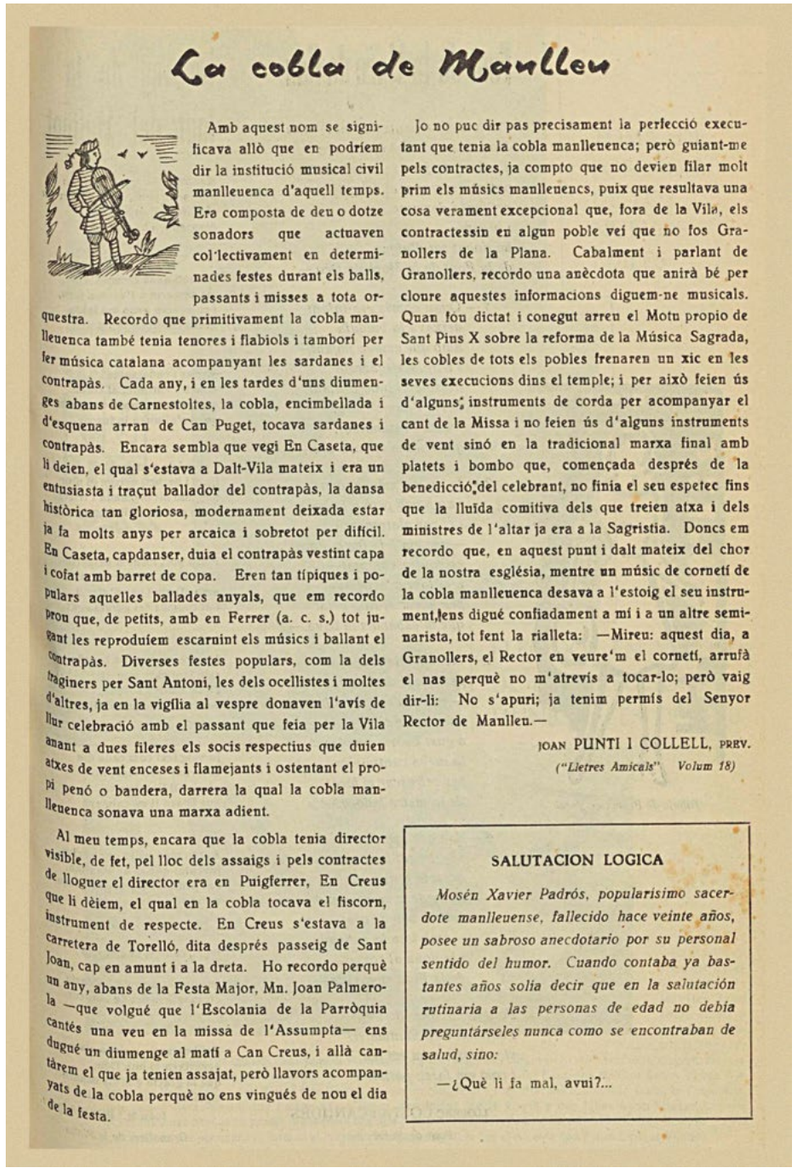

La cobla de Manlleu

Amb aquest nom se significava allò que en podríem dir la institució musical civil manlleuenca d’aquell temps. Era composta de deu o dotze sonadors que actuaven col·lectivament en determinades festes durant els balls, passants i misses a tota orquestra. Recordo que primitivament la cobla manlleuenca també tenia tenores i flabiols i tamborí per fer música catalana acompanyant les sardanes i el contrapàs. Cada any, i en les tardes d’uns diumenges abans de Carnestoltes, la cobla, encimbellada i d’esquena arran de Can Puget, tocava sardanes i contrapàs. Encara sembla que vegi En Caseta, que li deien, el qual s’estava a Dalt-Vila mateix i era un entusiasta i traçut ballador del contrapàs, la dansa històrica tan gloriosa, modernament deixada estar ja fa molts anys per arcaica i sobretot per difícil. En Caseta, capdanser, duia el contrapàs vestint capa i cofat amb barret de copa. Eren tan típiques i populars aquelles ballades anyals, que em recordo prou que, de petits, amb en Ferrer (a. c. s.) tot jugant les reproduíem escarnint els músics i ballant el contrapàs. Diverses festes populars, com la dels fraginers per Sant Antoni, les dels ocellistes i moltes d’altres, ja en la vigília al vespre donaven l’avís de llur celebració amb el passant que feia per la Vila anant a dues fileres els socis respectius que duien atxes de vent enceses i flamejants i ostentant el propi penó o bandera, darrera la qual la cobla manlleuenca sonava una marxa adient.

Al meu temps, encara que la cobla tenia director visible, de fet, pel lloc dels assaigs i pels contractes de lloguer el director era en Puigferrer, En Creus que li dèiem, el qual en la cobla tocava el fiscorn, instrument de respecte. En Creus s’estava a la carretera de Torelló, dita després passeig de Sant Joan, cap en amunt i a la dreta. Ho recordo perquè un any, abans de la Festa Major, Mn. Joan Palmerola —que volgué que l’Escolania de la Parròquia cantés una veu en la missa de l’Assumpta— ens dugué un diumenge al matí a Can Creus, i allà cantàrem el que ja tenien assajat, però llavors acompanyats de la cobla perquè no ens vingués de nou el dia de la festa.

Jo no puc dir pas precisament la perfecció executant que tenia la cobla manlleuenca; però guiant-me pels contractes, ja compto que no devien filar molt prim els músics manlleuencs, puix que resultava una cosa verament excepcional que, fora de la Vila, els contractessin en algun poble vei que no fos Granollers de la Plana. Cabalment i parlant de Granollers, recordo una anècdota que anirà bé per cloure aquestes informacions diguem-ne musicals. Quan fou dictat i conegut arreu el Motu propio de Sant Pius X sobre la reforma de la Música Sagrada, les cobles de tots els pobles frenaren un xic en les seves execucions dins el temple; i per això feien ús d’alguns instruments de corda per acompanyar el cant de la Missa i no feien ús d’alguns instruments de vent sinó en la tradicional marxa final amb platets i bombo que, començada després de la benedicció del celebrant, no finia el seu espetec fins que la lluïda comitiva dels que treien atxa i dels ministres de l’altar ja era a la Sagristia. Doncs em recordo que, en aquest punt i dalt mateix del chor de la nostra església, mentre un músic de cornetí de la cobla manlleuenca desava a l’estoig el seu instrument, ens digué confiadament a mí i a un altre seminarista, tot fent la rialleta: —Mireu: aquest dia, a Granollers, el Rector en veure’m el cornetí, arrufà el nas perquè no m’atrevís a tocar-lo; però vaig dir-li: No s’apuri; ja tenim permís del Senyor Rector de Manlleu.—

JOAN PUNTI I COLLELL, PREV.

(“Lletres Amicals” Volum 18)

SALUTACION LOGICA

Mosén Xavier Padrós, popularísimo sacerdote manlleuense, fallecido hace veinte años, posee un sabroso anecdotario por su personal sentido del humor. Cuando contaba ya bastantes años solía decir que en la salutación rutinaria a las personas de edad no debía preguntárseles nunca como se encontraban de salud, sino:

—¿Què li fa mal, avui?...

POSADA DE LA ESTRELLA
DE J. SULÉ
5

El diumenge, Sardanes!
(1916-1936)

Aquest període és d'ebullició i institucionalització sardanista a Manlleu, amb cobles, ocasions i institucions específiques per a les sardanes. L'any 1916 l'Ajuntament contracta segurament per primer cop una cobla especialitzada. A partir d'aquest moment van ser habituals. L'any 1924, la Festa Major inclou 16 audicions de sardanes i tres orquestres per interpretar-les.

Les sardanes formen part de totes les celebracions, com els aplecs de Palau o la Gleva, les Festes del Tonis, les de la Mare de Déu del Carme (patrona dels obrers), del Corpus, etc. Però la novetat és la conquesta d'un espai propi fora del calendari festiu. El 1920 trobem notícia a *La Vanguardia* de sardanes tots els diumenges de juliol, i el 14 d'octubre de 1925 al mateix diari s'esmenta una comissió organitzadora d'una programació setmanal d'audicions de sardanes al Teatre Garcia. Probablement són els precedents de l'Agrupació Sardanista, que es funda l'any 1929 per consolidar les audicions i promocionar la sardana a Manlleu. L'any 1931 l'Agrupació ja compta amb gairebé 300 socis i sòcies. La primera colla sardanista manlleuenca amb referències clares és l'exitosa Flors Camperoles. A principis dels anys trenta l'Agrupació estrena el concurs i l'aplec de sardanes de Manlleu.

Bona part d'aquest període coincideix amb la dictadura de Primo de Rivera (1923-1930). A tot Catalunya és un moment de màxima expansió del fenomen sardanista com a instrument de reacció cultural a la repressió política del catalanisme pel règim dictatorial, que paradoxalment es converteix en un impuls per a la sardana.

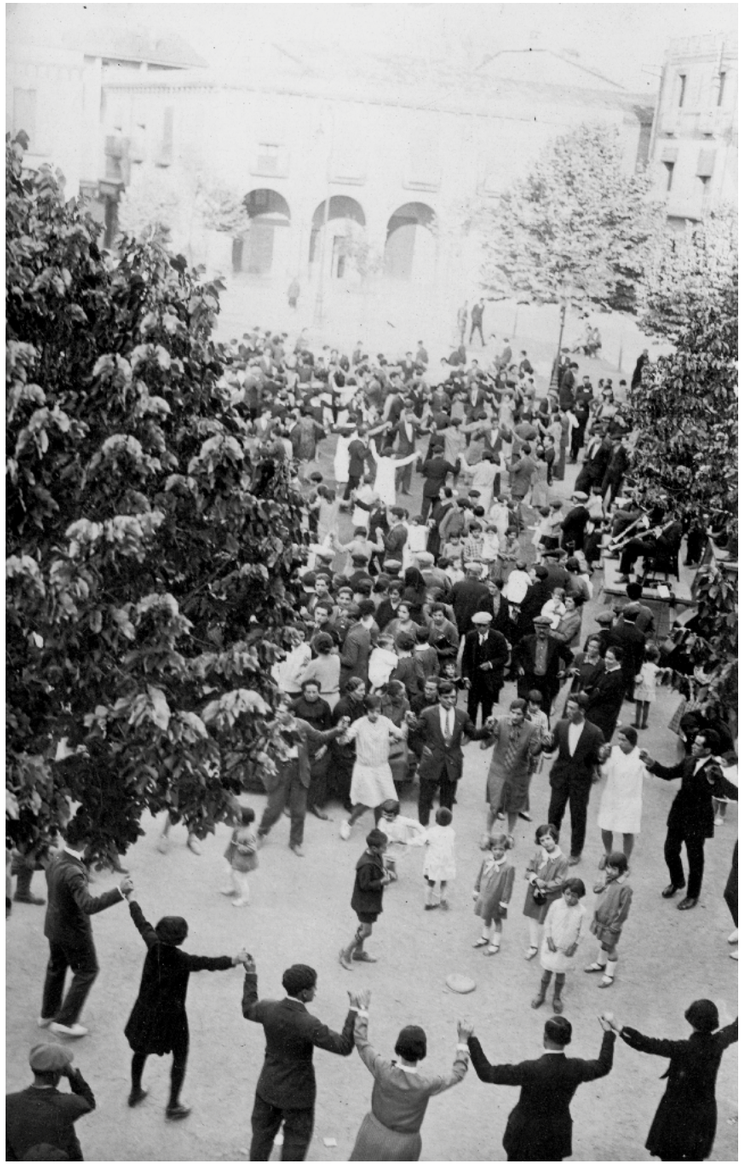

Les sardanes i la dictadura franquista a Manlleu
(1937-1969)

Les sardanes van ser tolerades pel règim franquista sota l'etiqueta del regionalisme dels "Coros y danzas" i com a mostra innocent de la diversitat de les tradicions regionals espanyoles. Un cop acabada la guerra, l'activitat sardanista es reprèn a Manlleu amb una certa rapidesa, comparada amb altres activitats culturals, que van quedar totalment escapçades. Les sardanes van continuar essent un important espai de sociabilitat, amb un gran component lúdic i festiu, i fins i tot formaven part del programa anual de la festa del 4 de febrer que commemorava l'alliberament de Manlleu pels nacionals.

Tot i això, com va passar durant la dictadura de Primo de Rivera, a Catalunya el moviment sardanista va actuar com una forma de resistència catalanista que aprofitava les escletxes que permetia el règim. Durant aquest temps es van multiplicar les cobles, les colles, les composicions, els aplecs i els concursos. Manlleu no n'és una excepció, i és un moment d'aparició de moltes colles, com la Núria, la Virolai, la Dàlia, o la Puigmal, noms la majoria de significació catalanista, de consolidació d'activitats com el concurs sardanista anual.

La dimensió lúdica i la reivindicativa convivien en el moviment sardanista en aquests anys d'enfortiment de les seves estructures.

Programa Oficial de las fiestas conmemorativas del tercer aniversario de la liberación de esta Villa, organizadas por el Magnífico Ayuntamiento y la Delegación Local de Prensa y Propaganda.

4 DE FEBRERO DE 1942.

MAÑANA A LAS 8. **Simulacro de la entrada de las invictas tropas del Caudillo,** por el Frente de Juventudes que disparará truenos y detonaciones en diferentes lugares de la población y con toques de clarín rememorará los felices instantes de la liberación.

A LAS 10. **Oficio Solemne** en la Iglesia Parroquial, con asistencia de las Autoridades y Jerarquías Locales. La Schola Cantorum dirigida por el Rdo. José Aulet, pbro. interpretará la misa de Perosi **"Hoc est corpus meum"** con acompañamiento de la orquesta Fonts. Glosará la significación de la gloriosa fecha el Rdo. Juan Rovira Tor, pbro., finalizando el acto litúrgico con un **Te Deum** en acción de gracias.

Después del Oficio, **Acto simbólico de la liberación** ante la Casa Ayuntamiento. **Desfile** de una Centuria del Frente de Juventudes.

A LAS 12 **Tres Sardanas** en la plaza de España por la cobla "Angelets" de San Hipólito de Voltregá.

A LAS 2 Y MEDIA DE LA TARDE Festival popular con entrada libre en el campo de deportes de la A. D. C. **Tres Sardanas** por la misma cobla. **Partido de fútbol** entre dos equipos del Frente de Juventudes. Terminado el partido, **Tres Sardanas** en la plaza de España.

A LAS 4 **Gran Baile continuo** en el Salón García por las orquestas Fonts y Baucells.

Selecto programa de cine en el Teatro Edison

NOCHE A LAS 9 **Castillo de fuegos artificiales** en la cúpula del campanario.

A LAS 9 Y MEDIA **Función de Gala** en el teatro Edison, proyectándose la famosa película nacional **"ESCUADRILLA".** Concierto por la Orquesta Fonts y Gran Fin de Fiesta por la **Sección Femenina** que interpretará dos célebres minuets de Mozart.

SÁBADO DIA 7 - A LAS 9 Y MEDIA DE LA NOCHE **Baile de Gala** en el Teatro Edison organizado por el Círculo Nacional.

NOTAS: Para la función de la noche en el Teatro Edison, las localidades estarán numeradas, despachándose el lunes y el miércoles por la mañana Por encargos al taquillero.

Los afiliados deben considerarse ya invitados por el presente programa, pues no recibirán otra invitación, encareciéndoles la asistencia a todos los actos.

Deben considerarse invitados al Baile del día 7 en el Círculo Nacional los afiliados a F. E. T. y de las J. O. N. S., Frente de Juventudes, Sección Femenina, Ex-combatientes, Ex-cautivos y respectivas familias.

Durante los días 14, 15, 16, 17, 18, 22 y 23 de agosto de 1953, FIESTAS DE MARIA ASSUMPTA, podrá V. disfrutar de los espectáculos siguientes

Populares

Día 14. Tarde a las 7: Pasacalle por los Gigantes y Cabezudos, pregoneros de las fiestas.

Noche a las 9: Inauguración de las iluminaciones de la Plaza de España.

Día 17. Noche a las 10: Apoteótico Castillo de Fuegos artificiales en el Cingle.

Arte

Día 15. Al salir del Oficio, inauguración oficial con asistencia de las Autoridades y Jerarquías de la Exposición de pinturas de José Mas Pou en el local del Banco Zaragozano de la Plaza de España.

Sardanas

Día 14. A las 11 de la noche: Concurso de sardanistas en la Plaza de España.

Días 15, 16 y 17. Mañana a las 12.30 en la Plaza de los Mártires, tarde a las 7 y noche a las 11 en la Plaza de España.

Día 23. Aplec de sardanas en "Can Remissa".

Bailes

Día 15. Mañana a las 12.30, tarde a las 6 y noche a las 11 en el Entoldado Popular.

Tarde a las 5.30 y noche a las 11 en el Teatro Edison.

Día 16. Tarde a las 5.30, y noche a las 11 en el Teatro Edison

Mañana a las 12.30 y tarde a las 6 en el Entoldado.

Día 17. A la salida de la función de zarzuela Gran Baile de Sociedad en el Círculo Nacional.

Noche a las 10 en el Entoldado.

Cine

En el Cine García, sesiones continuas desde las 4.30: Día 15: EL JUDAS - STAN Y OLIVER TOREROS. Días 16 y 17: EL JUDAS - SUDAN.

Conciertos

Día 15. Tarde a las 3.30: En el Círculo Nacional y en el Entoldado. Noche a las 10, en el Círculo Nacional y en el Entoldado.

NURIA

TORRES

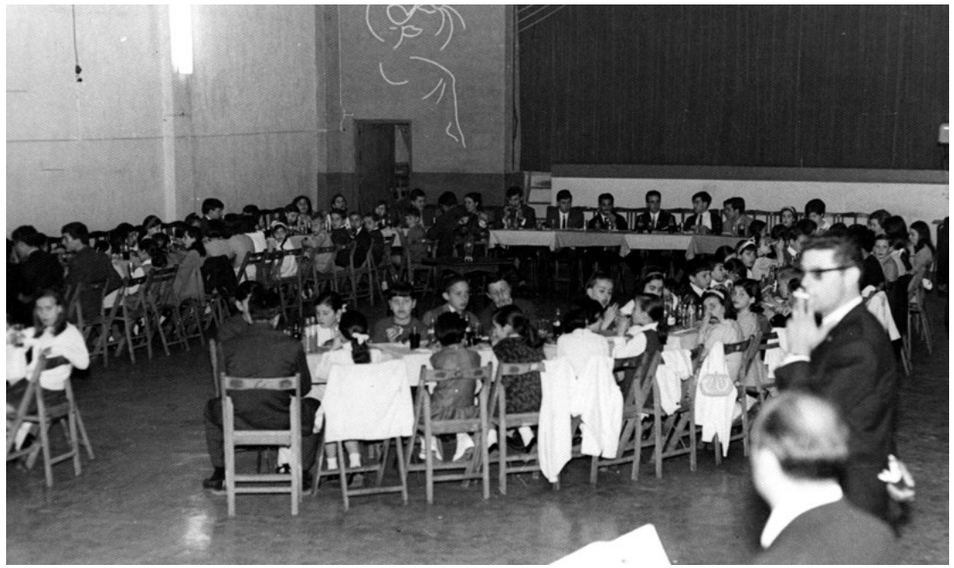

Les sardanes en la represa democràtica a Manlleu
(1970-1999)

El final del franquisme és un moment d'un cert desglaç en el qual el moviment sardanista augmenta la seva autonomia en relació amb el règim. Un cop mort el dictador, es viu un procés d'oficialització de la sardana, combinat amb la preocupació per un cert desinterès dels joves. L'activitat sardanista a Manlleu manté la seva intensitat amb l'aparició de noves colles i el manteniment de les activitats habituals, com les sardanes del diumenge, el concurs i l'aplec local. Les colles manlleuenques participen regularment en esdeveniments per tot el país. En aquesta època, destaca l'aparició de colles infantils, l'extensió de l'ensenyament de la sardana a les escoles, impulsat per l'Agrupació, i la constant promoció de les sardanes, amb l'inici d'un programa a Ràdio Manlleu encara en antena.

En aquesta època les colles sardanistes manlleuenques traspassen les fronteres catalanes en trobades en diferents països europeus. Destaca en aquesta època el grup sardanista Ocellets del Ter, del qual sorgeixen diverses colles, i la figura de Joan Prat, gran impulsor de la sardana a Manlleu. Aquesta etapa acaba amb una fita clau del sardanisme local que és la celebració de "Manlleu, ciutat pubilla de la sardana", que va representar un important reconeixement institucional al pes de Manlleu en el moviment sardanista català.

MANL
CIUT
PUBI

MANLLEU
CIUTAT
PUBILLA
23, 24 i 25 d'abril
"la Caixa"

23, 24 i 25 d'abril
MANLLEU
CIUTAT
PUBILLA
"la Caixa"

MANLLEU
CIUTAT
PUBILLA
23, 24 i 25 d'abril
"la Caixa"

MANLLEU
CIUTAT
PUBILLA
23, 24 i 25 d'abril
"la Caixa"

ABRIL
23
24
25
MANLLEU
CIUTAT
PUBILLA

PUEBLO ESPAÑOL
BARCELONA
ESPAÑA

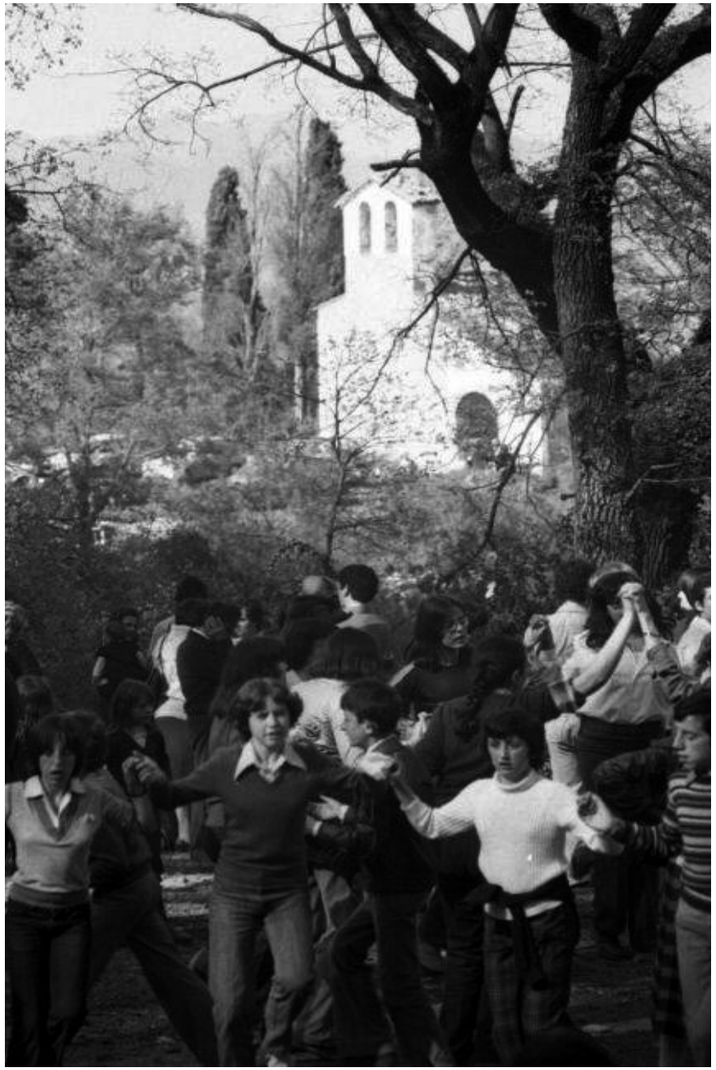

VIII CONCURS
COLLES SAR

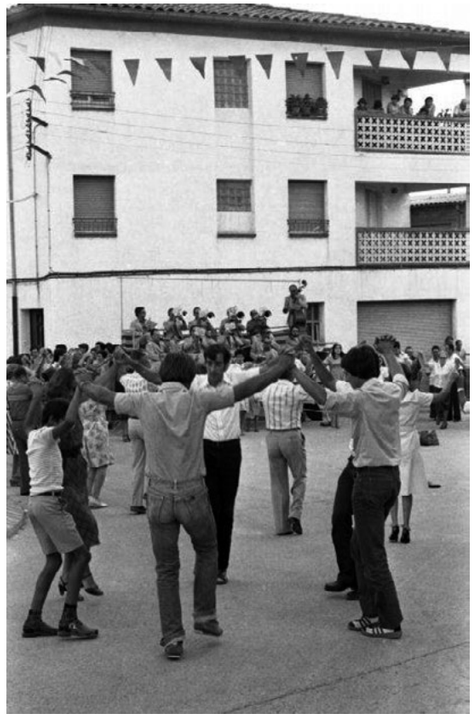

MANCUEUENCA

GRAND HOTEL KRASNAP

9

BANC DE

Ford
Ford

MARINE

FORTUNA

LA SARDANA A EUROPA

iberCaja
SORTIDA

MONTG

L'actualitat de les sardanes a Manlleu (2000-2019)

En el moment de celebració dels 90 anys de l'Agrupació Sardanista de Manlleu hem de parlar d'un afebliment del moviment sardanista, a imatge del que succeeix en el conjunt del país. Tot i això, les dues darreres dècades d'activitat de l'Agrupació han destacat per la incidència en el món educatiu amb el programa "Sardana a l'escola" des de l'any 2010. Tot i la davallada de les colles sardanistes, l'Agrupació ha mantingut l'activitat. Se celebren anualment dos aplecs i el concurs sardanista de Manlleu, que ja es troba en la 77a edició. Les audicions de sardanes, amb menys periodicitat que antigament, s'han traslladat ara als divendres d'estiu. Les colles que mantenen activitat en l'actualitat són la colla Encís, la Colla 1714 i una refundació de la colla Núria.

MANLLEU
75è
CONCURS
DE COLLES
SARDANISTES
9
OCTUBRE
2016
Diumenge,
9 d'octubre
a les 11.30h
a la plaça de Dalt Vila
COBLA
BISBAL
JOVE
Campionat
categoria Grans
Final B
AGRUPACIÓ
SARDANISTA
MANLLEUENCA
Ajuntament
de Manlleu
manlleu, capital del Ter

Dissabte
26 de maig
Plaça Fra Bernadí,
a les 7 de la tarda
2018
75è
AGRUPACIÓ
SARDANISTA
MANLLEUENCA
ESTRENA D'UNA
SARDANA DE
MARC TIMÓN
ACTIVITATS INFANTILS
APLEC DE LA
SARDANA DE
MANLLEU
EXHIBICIÓ DELS
ALUMNES DE "LA
SARDANA A L'ESCOLA"
BOTIFARRADA POPULAR
COBLES
JOVENÍVOLA
DE SABADELL
I MEDITERRÀNIA
ANY
VILADESAU
Dijous
24 de maig
Llibreria Contijoch,
a les 7:30 de la tarda
Presentació del llibre
Això no és una biografia de Pep Ventura
d'Anna Costal i Fornells
i del CD
Pep Ventura. La música romàntica a Figueres
Organitza
Col·labora
AGRUPACIÓ
SARDANISTA
MANLLEUENCA
Generalitat de Catalunya
Departament
de Cultura
Ajuntament
de Manlleu
C.A.S.C.B.
Diputació
Barcelona
manlleu, capital del Ter

ENCIS:
JA SOM A
PRIMERA

FIRA

POPULAR

Grup Sardanista
25
Ocellets del Ter

139B 3r Memorial.jpg

CAIXA DE CATALUNYA

Les colles sardanistes de Manlleu

A Catalunya les primeres colles sardanistes apareixen en les primeres dècades del segle XX. A Manlleu tenim abundants referències de la colla Flors Camperoles durant els any vint i trenta, i una fotografia d'una colla denominada Art Jove, procedent d'un fons familiar manlleuenc. Durant el franquisme apareixen noves colles com la Dàlia, la Núria, la Puigmal, la Virolai en una mostra de gran dinamisme sardanista que es consolida durant el període de la transició democràtica, amb el protagonisme del grup sardanista Ocellets del Ter, impulsat per Joan Prat, i del qual sorgeixen bona part de les noves colles de les darreres dècades.

En total hem identificat 20 colles sardanistes a Manlleu, encara que de ben segur n'han existit altres de les quals no hem sabut trobar el rastre.

Flors camperoles
activa als anys
vint i trenta

Roses Blanques
activa als anys
trenta i quaranta

Art Jove
activa als anys vint

Virolai
1957-1960

Dàlia
1941-1946

Núria
activa als anys
quaranta i cinquanta

Puigmal
activa als anys
quaranta i cinquanta

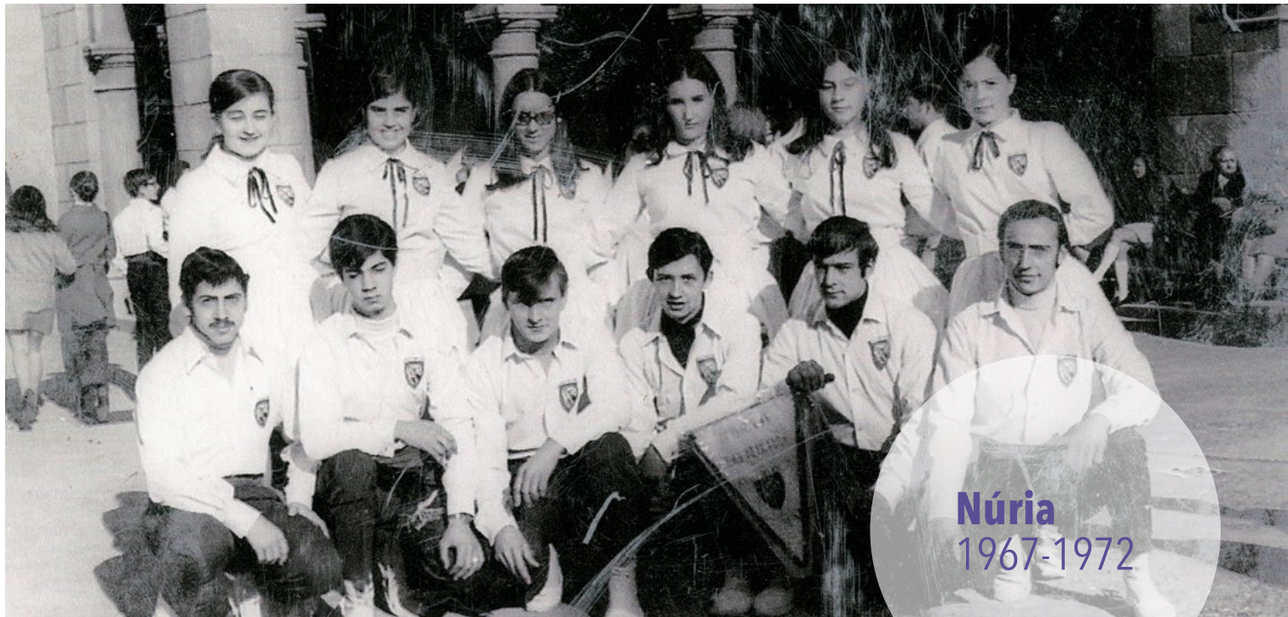

Núria
1967-1972

Virolai
1970-1994

Encís
1992 fins
a l'actualitat

Petits Ocellets del Ter
1983-1991

Ocellets del Ter
1979-1994

Dolça Boira
1988-1991
Núria petits
1974-1978

Repicatalons
1995-2000
Repicadissa
1996-2000

Ocellets del Ter
1996-2003

Dansaires del Ter
1998-2007

Núria veterans
1999-2014

1714
2014 fins
a l'actualitat

“En la pasada festa Major de St Pere de Torelló, una de les orquestres que hi amenitzaren els actes, La Cobla Barcelona estrená una bonica sardana titulada “A l’il·lusió”, original del jove mestre manlleuenc, en Joan Martínez. Essent molt elogiat l’autor per la seva justesa i perfecció. Amb goig el felicitem”

Manlleu, 28 de setembre de 1929

Les cobles i orquestres
de sardanes de Manlleu

Orquestra de Manlleu (finals del XIX, principis del XX)

A finals de XIX i principis del XX hi ha a Manlleu una o diverses orquestres locals que donen resposta a les necessitats musicals del calendari festiu tradicional civil i religiós. Sense una configuració instrumental específica per a sardanes, algunes referències, especialment els records de mossèn Puntí Collell, ens indiquen que aquestes orquestres locals també van interpretar sardanes en un moment que la cobla encara no s’havia institucionalitzat en la nostra comarca.

Els Fonts, de quintet a orquestra-cobla (1918-1978)

En els seus seixanta anys d’història, el conjunt liderat pel músic manlleuenc Antoni Font Fargas va passar de quintet a septet, orquestrina i finalment cobla-orquestra. Aviat els trobem interpretant sardanes com a part d’un repertori de músiques d’actualitat que exhibien per moltes poblacions de l’entorn. Després de la guerra civil trobem el conjunt d’Antoni Font actuant regularment en audicions de sardanes. L’any 1968 Antoni Font va rebre un homenatge de l’Agrupació Sardanista Manlleuenca.

Cobla de la Unió Choral (1934-1936)

La cobla de la Unió Choral de Manlleu va representar el primer intent de constituir, en el si d’aquesta entitat musical, una cobla amb una configuració específica per a sardanes. L’intent el va liderar el mestre Martínez, una de les personalitats destacades del món musical a Manlleu en aquells moments. La cobla va tenir un recorregut limitat, entre altres coses a causa de la guerra civil i la victòria franquista, que va representar la desaparició de la Unió Choral.

Orquestra-cobla Martínez

Desprès de la guerra el mestre Martínez va recuperar el projecte de cobla i amb nous alumnes va fundar l’Orquestra-cobla Martínez.

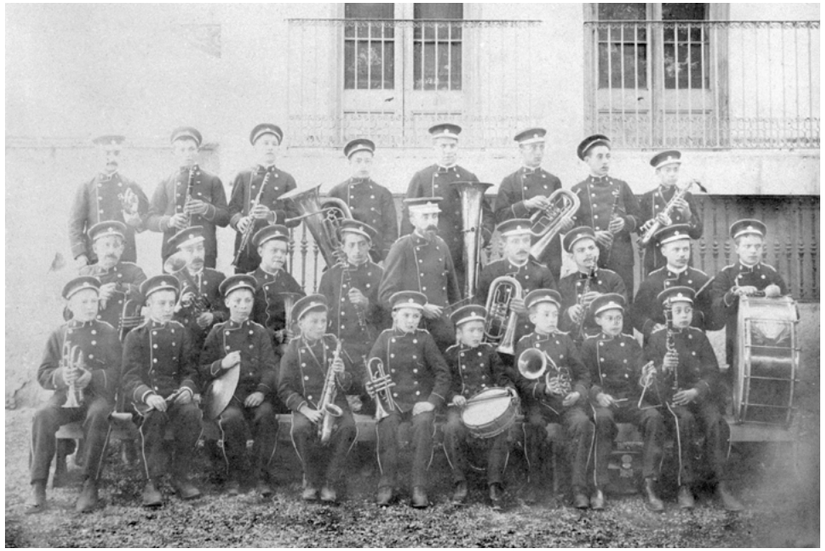

Orquestra Baucells (anys quaranta)

En la immediata postguerra trobem aquesta orquestra liderada per Melitó Baucells i amb Juli Solà tocant en audicions de sardanes a Manlleu. Sembla que alguns del seus músics procedien de l'antiga cobla de la Unió Choral formada abans de la guerra.

Orquestra MANTER'S (1949-1950)

El nom procedeix de la conjunció de les inicials de Manlleu i Ter. Es forma amb músics procedents de l'Orquestra Baucells i era dirigida per Francesc Poblet.

Orquestra Melodians (anys cinquanta)

La trobem actuant l'any 1953 en el concurs i l'aplec de sardanes de la Festa Major de Manlleu. Els seus components provenien principalment de l'Orquestra-cobla Martínez, de la qual representaven una continuïtat.

Orquestra-cobla La Tropical (1954-1965)

Creada pel mestre Lluís Ramírez Malla, es dedicava tant a sardanes com a altres músiques de ball. Lluís Ramírez va desenvolupar una important tasca educativa en l'àmbit de la música a Manlleu i va compondre també algunes sardanes.

Cobla La Manlleuenca (anys seixanta i setanta)

Finalitzat el projecte de l'orquestra-cobla La Tropical, el mestre Lluís Ramírez va fundar també aquesta cobla exclusivament dedicada a la interpretació de sardanes. Conjuntament amb la de la Unió Choral, l'únic conjunt musical que a Manlleu es va especialitzar exclusivament en la interpretació de sardanes.Fina Dalmau, contrabaix i tible a La Manlleuenca, fou una de les primeres dones a tocar en una cobla a Catalunya.

Projecte de cobla femenina (anys setanta)

Durant els anys vuitanta del segle XX es produeix un procés d'incorporació de les dones a les cobles, un món que fins aquell moment havia estat exclusivament masculí. A Manlleu, l'Escola de Música Sant Rafael, dirigida pel mestre Lluís Ramírez i Malla, va iniciar el curs 1975-76 el projecte de conformar una "cobla femenina" adquirint els instruments de la cobla a una escola de la Garriga. La cobla no va reeixir finalment, però es tracta d'una experiència que cal reivindicar.

CORLA
MONLEGENCA

Tronica

50è aplec de Manlleu
Bell Cabrerès
75è aniversari ASM
80 més 80
A l'amic Isidre
Crits i llimones
3/4 de 100
A la il·lusió
A en Ramon Roca
Amadeu i Maria
Colla Virolai
Al "tantu" Ramírez
De Manlleu a Portugal
Benvinguts a Manlleu
Cançons del meu poble
Al mestre Jaume Pons
De 5 Encís
La cançó del paraigüer
Anella Dolça Boira
Colla Núria de Manlleu
El serpent de Manlleu vol ser alcalde
El brollador de Manlleu
Els focs de Sant Joan
El gran forjador
El rossinyol de Manlleu
En Josep i l'Assumpta
La plaça de Sant Antoni
En Ton i la Teresa, per molts anys
La sardana d'en Guix
L'ASVAT
Festa Major de Manlleu
En Joan i la Rosa
La font de la Mare de Déu
La sardana del "Cabo"
En Pepito de la fonda
La plaça de Manlleu
Homenatge a l'esport manlleuenc

Selecció de sardanes relacionades amb Manlleu

- **"La Puntaire"**
  Joan Viladomat, 1927
- **"A l'il·lusió"**
  Joan Martínez Muñoz, 1929
- **"Manlleuenca"**
  Josep M. Tarrida, 1931
- **"Estimació"**
  Antoni Font Fargas, 1947
- **"La plaça de Manlleu"**
  Jaume Pons, 1968
- **"Horitzó"**
  Lluís Caballeria, 1973
- **"El rossinyol de Salou"**
  Jaume Fortet, 1980
- **"Fent camí"**
  Antoni Gonfaus, 1990
- **"Manlleu, Ciutat Pubilla 1999"**
  Miquel Subirats, 1999
- **"Manlleu 99"**
  Jaume Roma, 1999
- **"El serpent de Manlleu - vol ser alcalde"**
  Rafael Ramírez, 2010
- **"Perpetuum Desidium"**
  Marc Timón, 2018
- **"Magma de colors"**
  Lluís Alcalà, 2019

SARDANES A MANLLEU
FONS CARLES MOLIST

Fragments de vídeo de l'activitat sardanística a Manlleu filmats per Carles Molist durant els anys vuitanta i noranta.

Fons Audiovisual Carles Molist. Museu del Ter

FER DE MÚSIC

Un projecte de recuperació de la memòria de les cobles orquestres del Museu de la Mediterrània

El projecte "Fer de Music" és un treball de recuperació, preservació i divulgació, a través d'enregistraments i documentació manuscrita i fotogràfica, de la memòria dels músics històrics vinculats al món de la sardana i les cobles orquestres de Catalunya. "Fer de music" recol·lecta les seves vivències personals i professionals, i testimonia l'evolució d'un dels oficis més arrelats al territori empordanès, protagonista d'excepció de les festes populars i la música tradicional.

Amb motiu de l'exposició sobre els 90 anys de l'Agrupació Sardanista Manlleuenca "Sardanes a Manlleu. Una història de cultura i lleure", el Museu del Ter i el Museu de la Mediterrània, van iniciar la col·laboració en el projecte Fer de Music amb la voluntat d'incorporar músics d'Osona. El setembre de 2019 el music i coordinador del projecte, Jordi Molina va entrevistar als músics osonencs Fina Dalmau i Pep Poblet incorporant-los així al projecte.

Pep Poblet (Vic, 1962). Saxofonista amb una àmplia trajectòria de col·laboracions molt diverses: Sopa de Cabra, Duble Buble, La Salseta del Poble Sec, Los Salvajes, Orquestra Maravella, Lluís Llach, Marina Rosell, David Bisbal... Ha participat de manera assídua en programes de TV i ha enregistrat més d'un centenar de discs.

Fina Dalmau (Manlleu, 1958), instrumentista de contrabaix i tible. Va ser la primera dona que va formar part d'una cobla en tot el segle XX. De l'any 1976 fins al 1980, fou component de la Cobla La Manlleuenca.

#MuseudelTer